

структурах, удостоєні високих звань та нагород, є депутатами Верховної та місцевих рад народних депутатів.

За ці роки, в університеті сформувався потужний науковий потенціал. Не могло бути інакше в цьому освітньому закладі, де поштовх до наукових досліджень був сформований Дем'янчуком С. Я., який сам був прикладом служіння науці. Кандидатами і докторами наук стали багато викладачів нашого університету. Його студенти виходили переможцями багатьох конкурсів та олімпіад. Переможцями міжнародних спортивних змагань. У ньому успішно реалізуються європейські навчальні програми. Він співпрацює із закладами вищої освіти Польщі, Угорщини, США, Великобританії, Німеччини і інших країн.

Сьогодні, яку б сферу діяльності університету ми не взяли, у всьому бачимо дотик ідей та впливу Степана Якимовича. Прозорливість його вражає всіх. Взяти учнівські суспільно-політичні читання « Я голосую за мир!». Сьогодні вони отримали серйозне міжнародне визнання. Вже не будемо говорити про їх актуальність для України. А скільки посмішок недоброзичливців вони викликали на початку. І так багато в чому...

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'янчук Ю. С. Про мого батька. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: збірник наукових праць*. Рівне: Ліста, 2001. С. 18–29.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Богущ А.М.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри ДЗ «Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К.Д. Ушинського», дійсний член НАПН України*

Одним із пріоритетних напрямів політики відновлення та розвитку сфер освіти, науки та інновацій у повоєнний час є забезпечення галузі дошкільної освіти «достатньою кількістю висококваліфікованих та умотивованих педагогічних працівників через приведення у відповідність до європейських стандартів системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників» [11]. Ключовими викликами натеper в Україні постає проблема кадрового забезпечення, а саме, низька відповідність кадрів потребам ринку праці, труднощі у працевлаштуванні окремих верств населення. Водночас ключовими можливостями системи відповідно до Плану відновлення є використання потенціалу оновлення та модернізації сфери «Освіта і наука» з імплементацією науково-доказового підходу та європейських цінностей і принципів безперервної освіти.

Освіта, як педагогічна категорія, є багатовимірною системою, багаторівневою і водночас цілісним утворенням. Ефективність будь-якої системи освіти на будь-якому освітньому рівні в сучасних умовах її реформування і модернізації залежить передовсім від методологічного підґрунтя її організації від дошкільної ланки до вищої школи, в її єдності, цілісності й неперервності як цілезабезпечувальній системі освіти. Отже, одним із провідних методологічних підходів в організації психолого-педагогічного супроводу формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти є системний.

Розглянемо трактування поняття «система». За словниковими джерелами означене поняття трактується як: «сукупність, об'єднання взаємозалежних і розташованих у відповідному порядку елементів (частин) якогось цілісного утворення [9]; «сукупність кінцевої кількості елементів, що знаходяться у визначених відношеннях і зв'язках один з іншим, утворюють визначену цілісність і єдність» [8]; «комплекс взаємопов'язаних один з одним елементів, що разом з їх властивостями і відношеннями створюють деяку якісно своєрідну цілісність, єдність» [10].

У дослідженнях учених «система» визначається як: цілісна єдність, частини якої (елементи підсистеми) настільки поєднані між собою, що стосовно зовнішнього завжди виступають як щось єдине, яке створює підґрунтя автономності систем, відносної самостійності її існування та поведінки в довкіллі [2]; система – це ціле, що складається із з'єднаних частин, множини, елементів, які перебувають у співвідношеннях і зв'язках один з одним і утворюють визначену цілісність, тобто єдність певної структури [4]. При цьому вчені акцентують, що саме «цілісність» є основним складником системи. Вчені (В. Беспалько, Е. Юдін, В. Ковальчук та ін.) зазначають, що існує розмаїття визначення системи, натомість жодне з них не може дати достеменного визначення сутності поняття «система», оскільки специфіка системи залежить від об'єкта (предмета), виду діяльності. До того ж системним дослідженням можна назвати тільки тоді, якщо об'єкт дослідження є системою чи складником системи і саме дослідження є системним.

Системний підхід був предметом дослідження багатьох учених (В. Беспалько, І. Бех, М. Каган, В. Ковальчук, Л. Моїсєєв, В. Садовський, В. Семиченко, Л. Спірін та ін.). Системний підхід, за словами вчених, не існує у вигляді конкретної методики з логічною концепцією. Це система, утворена із сукупності логічних прийомів, методичних правил і принципів теоретичного дослідження, виконуючих евристичну функцію в загальній системі наукового пізнання. За принципами системного підходу визначають перспективні напрями дослідження, планування їх структурних складників та властивостей.

Отже, системний підхід, його принципи безпосередньо пов'язані з діалектикою, оскільки втілені в ньому принципи дослідження цілісного (від абстрактного до конкретного, єдності аналізу і синтезу, логічного та історичного, виявлення в об'єкті різноякісних зв'язків та їх взаємодії, синтезу структурно-функціональних уявлень про об'єкт тощо) є найважливішим компонентом діалектичної методології наукового пізнання [4, с. 64]. Зазначимо, що кожна наукова

галузь послуговується своїм системним підходом щодо дослідження певних об'єктів у межах цієї системи. Має таку специфічну систему і психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Водночас, психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти відображає сукупність «об'єктів», «ситуацій», «середовища» та відтворює як зовнішні, так і внутрішні характеристики об'єкта. Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу враховує поєднання протилежностей, а саме: суб'єктивного і об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього в сутності явища, що досліджується.

Проаналізуємо поняття «супровід» та «психолого-педагогічний супровід». У науковій практиці впродовж ХХ століття активно функціонували в науковій практиці термінолексми синонімічні поняттю «супровід», зокрема: «сприяння» (К.Гуревич, Е.Верник, Х.Лійметс, Ю.Сіерда); «співбуття» (В.Слободчиков), «співпраця» (С.Хоружий), «психологічний (чи соціально-психологічний) супровід» (Ю.Слюсарев, Г.Бардієр, А.Деркач, В.Мухіна). Натомість у наукових дослідженнях ХХІ століття вчені активно вживають термін супровід, оскільки він більш ґрунтовно розкриває сутність процесу чи явища.

У тлумачних словниках поняття «супровід» потрактовують як багатоаспектний феномен та дію зі значенням супроводжувати, супро-водити; те, що супроводить якусь дію, явище; інтеграція дії з іншою, суттєвою дією; доповнення чогось до чогось, доповнення до чогось [3] дію за значенням; те, що супроводить яку небудь дію, явище [7]; процес усунення помилок, модифікації створених раніше виробів, об'єктів у період їх експлуатації [1]. Отже, «супровід» – це дія відносно до того, кого супроводжують; хто супроводжує; і мета, до якої вони прямують разом.

Вітчизняні вчені активно розробляють наукові підходи до організації психолого-педагогічного супроводу фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Кічук, Л. Коваль, Р. Кондратенко, К. Крутій, Н. Лисенко, Н. Манжелій, Т. Науменко, О. Поліщук, Т. Танько, Х. Шапаренко та ін.).

У вітчизняній освіті психолого-педагогічний супровід розглядається як комплексна технологія, що забезпечує вирішення завдань розвитку, навчання, виховання та соціалізації підростаючого покоління завдяки використанню різноманітних методів діагностувально-корекційної роботи.

Зміст психолого-педагогічного супроводу передбачає поєднання і сукупність методологічного інструментарію, зокрема, прийомів і методів освітньої роботи, технологій для вирішення завдань фахової підготовки здобувачів освіти. Наголосимо, що під час психолого-педагогічного супроводу не лише здійснюється діагностування, консультування та вправління, а й аналіз проблемних ситуацій, упровадження практичної діяльності, що скерована на формування спеціальних компетентностей майбутніх фахівців. Зауважимо, що метою психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі закладу вищої освіти є формування конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти на

ринку праці та підтримка гуманістичної спрямованості освітніх процесів в умовах ЗВО, надання методичної допомоги у вирішенні практичних завдань, водночас не обмежуючи свободу вибору та сприяння побудові індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вихователів, упровадженню інноваційних процесів у фаховій підготовці.

Організація психолого-педагогічного супроводу формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти передбачає вибудовування суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин на засадах академічної доброчесності. Формування компетентностей є вихідним завданням у становленні майбутнього фахівця та розвитку якостей особистісного зростання. Реалізація внутрішнього потенціалу, зокрема, соціального, пізнавального, творчого, інтелектуального здобувача фахової освіти має ступеневий характер який, безумовно, враховується під час психолого-педагогічного супроводу. Суголосні із думкою Т.Седової, що про ефективність системи можна стверджувати лише у випадку аналізу ступеня прояву особистісних характеристик суб'єкта освітнього процесу, що спрямований на виявлення та розвиток здобувача освіти. За твердженням ученої, таким напрямом роботи є педагогічний супровід як система підтримки здобувача освіти в умовах освітнього закладу [6]. Водночас, психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти охоплює низку структурних компонентів: освітні та організаційні.

Отже, центральним сегментом психолого-педагогічного супроводу формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти є здобувач освіти, його самостійна робота за розробленим алгоритмом, який спрямовує майбутнього вихователя, вихователя-методиста на самостійно-продуктивне опрацювання теорії та фахових методик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови. (Електронний ресурс) : <http://sum.in.ua/s/kompetencija>.
2. Бех І. Д. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання. *Початкова школа*. 2004. №3.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
4. Ковальчук В.В. Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень навч. посіб. 4-ге вид. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 240 с.
5. План відновлення. Освіта і наука, 2022 (Електронний ресурс) : <http://surl.li/gvrbr>
6. Седова Т.Д. Ціннісні орієнтації педагогічного супроводу обдарованих учнів в освітньому середовищі гімназії. *Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл*: Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. Харків: 2009. 40 с.
7. Словник української мови: в 11 т. / (ред. колег. І.К. Білодід (голова) та ін.). Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 4: (ред. А.А.Бурячок, Г.М. Гнатюк, П.П. Доценко). Київ: Наукова думка, 1973. 840 с.
8. Словник-довідник з професійної педагогіки. за ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
9. Філософія: словник термінів та персоналій / В.С. Бліхар, М.А. Козловець, Л.В. Горохова, В.В. Федоренко, В.О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.

10. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2005. 640 с.

THE CHALLENGE OF LEARNING TO STEP ‘OUTSIDE MYSELF’: MERLEAU-PONTY’S LECTURES ON CHILD PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AND THE ONTOLOGY OF EXISTENCE

Agnieszka Bates

Dr, Deputy Head of School of Education, Bath Spa University

Established theoretical approaches aimed at understanding childhood and children have been challenged in recent years by posthumanist thinkers (Barad, 2007; Braidotti, 2013) who reject dichotomies such as mind/body; reason/emotions; human/non-human and postqualitative researchers who seek to decolonise the discourses of childhood (Murriss, 2016). And yet, mainstream educational approaches continue to foreground developmental psychology and its child/adult dichotomy, grounded in the Cartesian ontology of separation (Bates, 2021). Cartesian ontology posits that *mind* and *world* are separate ‘substances’ with essentially different ‘properties’, which exist independently of each other. Individuals are viewed within Descartes’ ontology as equally ‘atomised’: separate from one another and from the world. Whilst Cartesian ontology of separation severs ‘inside’ from ‘outside’ to center the self-grounding mind located ‘inside’ the atomised self, Merleau-Ponty’s (2002) ontology of existence reminds me that I live from the start ‘outside myself’, entangled in the world and others through relationships of mutual dependence. This paper draws on Merleau-Ponty’s *Lectures on Child Psychology and Pedagogy* (CPP) to challenge ‘atomistic’ theoretical and educational approaches to childhood.

The Lectures were written between 1949 and 1952, when Merleau-Ponty held the role of chair of psychology and pedagogy at the Sorbonne, just before Jean Piaget. Translated fully into English in 2010 by Talia Welsh, the *Lectures* have much to offer to educators (CPP, 2010). The lectures challenge the reader to consider important epistemological and methodological questions. How can we apprehend the meaning of childhood, given the contradictory epistemologies of child development? What methods enable us to reconnect to the world of the child when, as adults, we are children-no-more? What educational implications arise from Merleau-Ponty’s ontology of existence?

As explained in my recent book (Bates, 2021), to understand ‘the totality of the child’s becoming’ (CPP: 388), Merleau-Ponty drew on three key sources: firstly, the work of Sigmund Freud, one of the first thinkers to ‘take the child seriously’ (CPP: 280). Merleau-Ponty adopted a broad interpretation of Freud’s psychoanalytic theory to understand childhood traumas as re-lived by adults in their attitudes and behavioral patterns, rather than as repressed and buried in the unconscious (CPP: 73). Secondly, he identified important synergies between psychoanalytic theory and his thesis of embodiment to highlight the importance of biological functions in the formation of the child’s personality, with an understanding of this formation supported by a focus on the embodied existence of the child (CPP: 280). Thirdly, in his investigation of perception